

заповідниках.

Для вирішення цих проблем необхідне значне бюджетне фінансування. Поряд із цим, і на державному, і на регіональному рівні слід продовжувати роботу над залученням інвестицій у створені сучасної курортної інфраструктури.

В Україні недостатньо висококласних об'єктів розміщення. До 2012 р. заплановано будівництво п'яти – і чотиризіркових готелів у різних регіонах України.

Література

1. *Долматов Г.М.* Международный туристский бизнес: история, реальность и перспективы. – Ростов – на – Дону: Феникс, 2001. – 320 с.
2. Закон України "Про туризм" /Офіційний вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства.- К.: 2003.- №50.- С.34-56.
3. *Згуровський М.* Україна у глобальних вимірах сталого розвитку //Дзеркало тижня. 20 трав. 2006 р.
4. *Льобіцева О.О.* Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). - К.: "Альтерпрес". 2002. -320 с.
5. *Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М.* Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. - К.: Знання, 2008. – 661 с.
6. Офіційний сайт Всесвітньої організації туризму www.world-tourism.org
7. Офіційний сайт програми ООН United National Developed Program [www.hdr.undp.org/reports/global/2005]
8. Туризм в Україні. Статистичний збірник – К.: Державний комітет статистики України, 2008. – 214 с.
9. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть /А. С. Філіпченко, В. С. Буткін, А. С. Гальчинський та ін.. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
10. *Холлоуей Дж. К., Тейлор Н.* Туристический бизнес: Пер. с 7 – го изд. – К.: Знання, 2007. – 798 с.
11. *Чудновский А.Д., Жукова М.С., Сенин В.С.* Управление индустрией туризма: Учеб. пособ. – М.: КНОРУС, 2004 – 448 с.
12. *Яковенко Є.В., Яковенко І.М.* Географічні аспекти інноваційних процесів у сфері туризму // Укр. геогр. журн. – 2007. С. 39 – 43.

Summary:

Yaroslav Maruniak. A PLACE OF UKRAINE IS IN GLOBAL SPACE THROUGH PRISM OF DEVELOPMENT OF TOURISM.

The features of conception of steady development are found out for tourist industry. Certainly place and role of Ukraine in the international division of labour and in world economic processes.

Надійшла 19.05.2009р.

УДК 911.3

Надія СТЕЦЬКО

АНАЛІЗ СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Аналіз стану і перспективи розвитку туризму дає можливість побудувати якісну модель його розвитку, де головним є облік важливих складових елементів. До таких елементів відносять: географічне положення, екологічна ситуація та культурно-історична спадщина.

Дослідження і публікації. В основу наукової публікації використано такі інформаційні джерела. [2-5]

Формування цілей статті. У роботі ставляться такі основні завдання: а) розглянути особливості географічного положення та його вплив на формування туристичного продукту; б) розкрити можливість використання екологічного стану території та її культурно-історичної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Тернопільська область є привабливою територією для туристів за такими критеріями: географічне положення, екологічна ситуація та культурно-історична спадщина. Вона розміщена в західній частині України. Територія області 13,8 тис. км². Протяжність з півночі на південь – 196 км, а з заходу на схід 129,5 км. Населення станом на 1 січня 2008 р. 1098,6 тис. осіб.

Область адміністративно поділена на 17 районів, одне місто обласного підпорядкування.

Головною особливістю економічного та географічного положення Тернопільської області є її транзитне положення та відносно близьке розміщення до державних кордонів України. Отже, область межує з Рівненською, Хмельницькою, Львівською, Івано-Франківською, Чернівецькою областями. Це дає можливість вивчити історичну спадщину цих територій, а також ділитися своїми досягненнями в галузі туризму. Близьке розміщення до державних кордонів України з Словаччиною, Польщею, Угорщиною, Румунією та наявність зв'язків дає можливість підтримувати ділові й культурні контакти з цими регіонами.

Область є ланкою, що з'єднує потужний потенціал туристичних можливостей Карпатського й Південного регіонів, а також Волині й Буковини.

Тернопільщину перетинають автомобільні й залізничні шляхи. Найважливіші автомагістралі перетинають з півночі на південь (Брест-Тернопіль-Чернівці) із заходу на схід (Львів-Тернопіль-Хмельницький). Залізничні дороги, що перетинають територію області: Київ-Жмеринка-Тернопіль-Львів, Тернопіль-Чернівці. Аеропорт м. Тернополя не функціонує.

Обласний центр м. Тернопіль розміщений приблизно на рівні відстані між містами Івано-Франківськ (134 км), Луцьк (159 км), Львів (128 км), Рівне (162 км), Хмельницький (112 км), Чернівці (170 км) і 427 км до Києва.

Напрями освоєння і розвитку туристичних ресурсів України визначаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування відповідно до програм розвитку туризму.

Враховуючи особливу важливість унікальних туристичних ресурсів для екологічної рівноваги, для виховання у нинішнього та майбутніх поколінь поваги до своєї історії, культури, звичаїв та традицій українського народу, вони можуть бути на особливому режимі охорони, що обмежує доступ до них.

Мова не йде про повну ізоляцію унікальних туристичних ресурсів від використання (інакше б вони не називались туристичними ресурсами), а маються на увазі певні обмеження, пов'язані з реальною пропускнуною спроможністю, з рівнем припустимого антропогенного (людського) навантаження на них, з сезонними та іншими умовами.

Тернопільська область багата на підземні та мінеральні води. Відомі сірководневі води сіл Настасів Тернопільського району і Конопківка Теребовлянського району. Джерела типу "Нафтусі" є в Гусятині, а також у Великому Глибочку Тернопільського району, типу "Нарзан" – у Копичинцях. Сірководневі мінеральні води є в селах Сороцьке і Мшанець Теребовлянського, Козівка Тернопільського районів.

Серед оригінальних пам'яток природи Тернопільщини є карстові печери. Найбільше їх у Подністров'ї: в Борщівському районі – Оптимістична (207 км) у селі Королівка; Озерна (114 км) – Стріпківці; Кришталева (22 км) – Нижнє Кривче; у Чортківському – Млинки (25 км) у селі Запісся.

Клімат області – помірно-континентальний, з достатньою кількістю опадів. Кліматичні умови сприятливі для розвитку як літніх та зимових видів відпочинку.

Тернопільщина відома своїм природно-заповідним фондом який складається із 537 одиниць, загальною площею 116898,79 га. Заповідність території становить 8,42%. В області розміщений заповідник "Медобори". Регіональних ландшафтних парків – 3. Заказників - 114: у т.ч. загальнодержавного значення – 14; місцевого значення 100. Пам'яток природи – 389: у т.ч. загальнодержавного значення – 11; місцевого – 378. Заповідні урочища – 4. Ботанічні сади – 3: у т.ч. загальнодержавного значення – 1; місцевого – 2. Дендрологічні парки – 9: у т.ч. загальнодержавного значення – 2; місцевого 7. Зоологічні парки – 1 місцевого значення. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – 13: у т.ч. загальнодержавного значення 4;

місцевого 9.

Територія Тернопільської області володіє потужними рекреаційними ресурсами. Для неї характерні такі рекреаційні природні ресурси: кліматичні, лісові, водні та геологічні пам'ятки. Такі умови сприятливі розвитку різних видів туризму. Область володіє багатьма геологічними ресурсами – лікувальними грязями та мінеральними водами.

Тернопільщина славиться не лише неповторною красою, а й багатим історичним минулим. Кількість пам'яток історії та культури за даними на 1 січня 2008 року сягає 5268, з них історії – 2573, монументального мистецтва – 244, археології – 1136, містобудування і архітектури – більше 1315. Серед 176 архітектурних перлин державного значення – ратуша в Бучачі, замки у Бережанах, Збаражі, Теребовлі, костіоли у Тернополі, Микулинцях, дерев'яні церкви XVI-XVIII століть. Рішенням уряду в області впродовж останніх років створено три державних історико-архітектурних заповідники – Збараський, Кременецько-Почаївський і Бережанський. Під покров чудотворних образів Пресвятої Богородиці в Почаєві й Зарваниці з'їжджаються паломники з усіх континентів Землі. До державного реєстру національно-культурного надбання внесені п'ять поховань (гробниць, некрополів, мавзолеїв). Після проголошення незалежності України в області поновлено близько 300 пам'ятних хрестів на честь скасування панщини, близько 40 – на честь тверезості. Відновлені й насипані козацькі, стрілецькі та повстанські могили-кургани.

У таблиці 1. представлені кількісні дані про найбільш популярні туристичні об'єкти області.

Таблиця 1.

Розміщення туристичних об'єктів

Вид	Кількість
Об'єкти паломницького туризму (монастирі, церкви, святі місця)	21
Об'єкти екскурсійного туризму (музеї, архітектурні пам'ятки й історичні місця)	194
Об'єкти екологічного туризму (природні заповідники)	1

Перелічені туристичні ресурси є перспективою для розвитку в області практично всіх видів туризму: пізнавального, подієвого, екологічного, оздоровчого й спортивного, що може задовольнити туристів практично різнобічного спрямування.

Аналіз сучасного стану основних сегментів індустрії туризму Тернопільської області (різних туристичних організацій, закладів розміщення й харчування, транспортної мережі) – дозволить виявити позитивні й негативні сторони розвитку галузі.

У 2007 р. кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності становить – 33092 осіб, що є найнижчим за останнім п'ять років (табл. 2.). За останніх десять років максимальну кількість туристів було обслужено у 2003 р., що склало 50257 осіб. Починаючи з 2003 р. простежується чітка тенденція, щодо зниження кількості туристів в області у 2004 р. на 24,75%, у 2005 р. на 2,70%, у 2006 р. на 2,27%, у 2007 р. на 7,6%. Якщо, порівнювати з даними по Україні то власне 2003 р. характерні теж високі показники туристичної активності у порівнянні з попередніми роками, але роком максимальної активності є 2007 р. 2,8 млн осіб. Цей тренд властивий всім адміністративним одиницям нашої країни за виключення Миколаївської, Чернігівської та Тернопільської областей. Очевидно основні причини криються на регіональному рівні.

Ці висновки підтверджуються даними про кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності (табл. 2.)

Велика розбіжність між показниками обласними та пересічно українськими дає підстави стверджувати, що виробники туристичної продукції переоцінили свої можливості функціонування в умовах економічної нестабільності. Економічні чинники також відображаються на показниках обслуговування іноземних туристів, туристи – громадяни України, які виїжджають за кордон та внутрішніх туристів. Перелічені параметри не мають чіткої сформованої тенденції щодо до зниження, чи до підвищення. Отже, вплив туризму на

економіку області є нечітко визначеним, оскільки в загальній кількості спожитих у певному періоді товарів та послуг неможливо відокремити ту їх частку, що припадає на споживання туристів та забезпечується лише завдяки туристичній діяльності й залежить від грошових витрат туриста.

Таблиця 2.

Роки	Туристичні потоки							
	2002	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності	24343	23792	24229	50257	37818	36798	35814	33092
у т.ч.								
іноземні туристи	797	682	1758	4482	600	800	396	9
туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	4347	4408	3074	3858	2819	3618	4734	6855
внутрішні туристи	19199	18702	19397	41917	34399	32375	30684	26228
Кількість екскурсантів	10238	13889	16797	19821	18493	21367	21561	19922

Загальна характеристика туристичних потоків. Результати свідчать, що на першому місці є внутрішні туристи (79,25%); на другому туристи – громадяни України, які виїжджають за кордон (20,71%); на третьому іноземні туристи (0,04%).

Основними напрямками виїзду жителів Тернопільської області з туристичними цілями є Туреччина, Єгипет, Польща, Чеська Республіка, Угорщина, Болгарія.

Серед іноземців, які відвідували область, переважали громадяни Російської Федерації.

У порівнянні з 2006 р. в'їзд іноземних громадян у область зменшився – на 97,73%, а виїзд громадян України, які виїжджають за кордон збільшився – на 44,80%, кількість внутрішніх туристів зменшилася – на 14,53%.

Отже, зниження в'їзного потоку іноземних громадян не є загальною по Україні, носить лише регіональний характер щодо області.

Доходи туристичної індустрії в основному зосереджені у діяльності туристичних фірм, готелів, санаторіїв, баз відпочинку, закладів культури.

У 2007 р. на території Тернопільської області функціонувало 74 підприємства, що надавали послуги з організації подорожувань займаючи 12 місце в Україні. Обсяги реалізованих послуг споживачам послуг з організації подорожувань становили у 2005 р. – 3127,4 тис. грн., у 2006 р. – 4136,6 тис. грн., у 2007 р. – 4857,8 займаючи 15 місце в Україні. Доходи від роботи готелів та інших місць для тимчасового проживання за 2007 рік становили – 14333,0 тис. грн. Обсяги реалізованих послуг споживачам санаторно-курортних закладів у 2007 р. становили – 14671,1 тис. грн.

Інші види послуг, що причетні до надання туристичних послуг дуже важко виділити від із структури їхньої статистики.

Що стосується видів туристичних послуг як складових частин туристичного продукту, то, з нашої точки зору, немає значення, які саме туристичні послуги мають включатися до його складу. Визначальним у цьому випадку є не вид, а кількість реалізованих чи запропонованих до реалізації туристичних послуг. У разі реалізації туристу не менше ніж двох туристичних послуг, можна говорити про реалізацію туристичного продукту.

Очевидно, що турист теж є споживачем, котрий придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити для власних побутових потреб туристичну послугу чи туристичний продукт. Виходячи з цього, під супутніми туристичними послугами та товарами слід розуміти такі послуги і товари, котрі в основному задовольняють потреби широкого кола споживачів, у якому туристи займають незначну частину. Через це при відсутності реалізації таких послуг чи товарів туристам їх надання та виробництво несуттєво скоротиться, оскільки вони матимуть попит з боку інших споживачів.

У 2007 р. діяло 74 туристичні фірми, які в основному розміщені у м. Тернополі.

Більшість туристичних фірм займаються турагентською й туроператорською діяльністю. Турагентами фірми є напрямки виїзного туризму міжнародного туризму. Одночасно туристичні фірми виступають туроператорами з реалізації власного туристичного продукту, який включає різні програми відвідування Тернопільської області.

У Тернопільській області у 2007 р. налічується готелів та інших місць для тимчасового проживання – 37. Найбільш поширеним в області є інші місця для тимчасового проживання – 18 (48,66%), готелі – 16 (43,24%), молодіжні бази – 2 (5,4%), мотелів – 1(2,7%). Інші місця для тимчасового проживання поруч з готелями пропонують своїм клієнтам повний комплекс послуг з приймання, розміщення, харчування та обслуговування. В окремих регіонах, особливо в сезон відпочинку, інші місця для тимчасового проживання здатні розмістити та прийняти більше клієнтів, ніж основні. До їхнього складу входять сезонні бази відпочинку, літні будиночки тощо, які здаються для тимчасового проживання під час відпускнуго періоду.

У 2007 р. у готелях області налічувалося 1283 номерів (у 2006 р. – 1123), їхня житлова площа складає 31 тис. м². Середня площа одного номера склала 24,4 м². Місткість готелів та інших місць для тимчасового проживання становить 4298 місць. Середня місткість одного підприємства у 2007 р. становить 116 місць. Коефіцієнт використання місткості готелів та інших місць для тимчасового проживання становить 0,23, а аналогічний показник по Україні – 0,29.

Для удосконалення обслуговування клієнтів у 2007 р. продовжували здійснювати заходи щодо збільшення кількості номерів класу люкс і напівлюкс. Із загальної кількості 1283 місць: 27 люксів, 24 напівлюксів, 102 одномісних, 517 двомісних номерів, 613 тримісних і з більшою кількістю місць.

На жаль, нині стан більшості об'єктів готельного сервісу залишається на рівні, далекому від світових стандартів, перелік додаткових послуг вітчизняних готелів значно скромніший, ніж у більшості готелів Європи, які пропонують своїм клієнтам понад 80 найменувань додаткових послуг.

Основна кількість готелів та інших місць для короткотермінового проживання зосереджена у м. Тернополі – 9, у адміністративних районах Бережанському – 6, Бучацькому – 4, Терехівському – 3.

Незважаючи на достатню кількість місць, тенденція зростання туристичної зацікавленості до області загострюється проблеми розміщення туристів. У першу чергу пов'язано з малою кількістю "трих зіркових" готелів, що основою для прийняття іноземних туристів. Об'єкти більш низького порядку призначені в основному для масового туризму.

Екологічно чиста природа Тернопільської області є стимулом для розвитку санаторно-курортної бази. У 2007 р. налічується 18 санаторно-курортних закладів та закладів відпочинку, із них 10 санаторіїв (5 – дитячих), 5 санаторії-профілакторії, 3 бази відпочинку та інші заклади. Кількість ліжок (місць) – 2330, із них у санаторіях 1745, з них у дитячих 570, у санаторіях-профілакторіях 225, у базах та інших закладах відпочинку 360.

Починаючи з 1999 р. в області спостерігається стабільне зростання кількості громадян, які віддають перевагу організованому оздоровленню та відпочинку.

Усього ж упродовж жовтня 2006 – вересня 2007 року у санаторно-курортних та оздоровчих закладах відновило здоров'я близько 20160 осіб, із них у санаторіях 14410 у т.ч. у дитячих 3757, у санаторіях-профілакторіях 3780, у базах та інших закладах відпочинку 1970.

Турбота про підтримання здоров'я підрастаючого покоління має бути серед основних пріоритетів держави, що піклується про своє майбутнє.

Упродовж 2007 року в Тернопільській області 53495 дітей відпочивали та оздоровлювались у дитячих оздоровчих закладах (таборах), 3757 у санаторно – курортних закладах.

Одним з найбільш масових та доступних видів організованого відпочинку дітей традиційно вважалось проведення літніх канікул в оздоровчих таборах. Влітку 2007 року в Україні функціонувало 611 дитячих таборів на 2494 місць, в яких було оздоровлено 40% дітей віком 7-16 років.

Тернопільські діти пройшли оздоровлення у санаторно – курортних закладах і оздоровчих закладах влітку 2007 року – усього 6944. У межах області оздоровлено 1775 дітей. За межами Тернопільщини пройшли оздоровлення 5169 дітей. Серед регіонів України лідером є південні області Одеська 1301, АР Крим 1093, Херсонська 1158, Миколаївська 721, Запорізька 71, м. Севастополь 21. Традиційно багато дітей оздоровлюються у сусідніх областях Хмельницькій 240, Львівській 234, Івано-Франківській 68, Волинській 61, Чернівецькій 20. В інших областях відповідно у Вінницькій 129, Закарпатській 25, Київській 23, Полтавській 4.

У Тернопільській області оздоровилися діти з АР Крим, областей Запорізької, Херсонської, Івано-Франківської, Рівненської, Вінницької, Волинської, Донецької, Закарпатської, Львівської, Одеської, Хмельницької, Чернівецької – усього 1316.

В області достатньо підприємств харчування, щоб забезпечити попит туристів. Спостерігається тенденція щодо збільшення кількості кафе, ресторанів, барів, а також покращення якості обслуговування та їх диференціація.

У м. Тернополі й області достатня кількість підприємств сфери дозвілля, одночасно відмічається тенденція щодо їх зростання. Туристам пропонуються розваги різнопланові від музеїв, замків, сакральних місць до нічних клубів та аквапарків.

Ступінь розвитку транспортної інфраструктури досить сильно впливає на туристичну привабливість регіону. Рівень її розвитку в області достатньо високий.

Отже, туризм включає комплекс матеріально-речовинних інформаційних, організаційних та інших передумов, що забезпечують туристу умови, які дозволяють задовольнити туристичну зацікавленість і сформувані цілі, які спонукали його до цього виду рекреації. Туризм – є складне явище, яке залежить від багатьох соціально-економічних, юридичних, природно-кліматичних чинників і регулюється ними.

Індустрія туризму є складною соціально-економічною системою на структуру якої впливає велика кількість чинників, головними є якість і кількість туристичних ресурсів. Базовими складовими цієї системи є види категорій об'єктів туристичної інфраструктури, порядок їх встановлення та зміни визначаються Кабінетом Міністрів України.

Таким чином, законодавство підкреслює необхідність комплексного підходу до всіх елементів туристичної індустрії при здійсненні державного регулювання між підприємствами, організаціями й установами, її складовими.

На туристичний бізнес активно впливає залучення капіталів із інших галузей. Цьому сприяють такі обставини:

- низькі бар'єри виходу на ринок;
- наявність надлишкових фінансових засобів;
- високі темпи розвитку туризму;
- частково помилкове уявлення про туризм як про прийнятний та легкий вид діяльності.

Необхідність розвитку туризму в Тернопільській області викликана у першу чергу низькою продуктивністю потужністю регіону.

Обласна влада досить активно займається проблемою розвитку туризму. У листопаді 1997 р. було затверджено Програму розвитку туризму в Тернопільській області на 1997-2005 роки. Однак через інфляційні та дестабілізуючі чинники в економіці держави вона практично не виконувалася. Поки, що рано робити висновки про виконання Програми розвитку туризму в Тернопільській області на 2001-2010 роки.

Важливе значення для туристичної індустрії має "Стратегія розвитку області на період до 2015 року" прийнята Тернопільською обласною радою у червні 2008 року. У якій

визначено три складові для Тернопільщини як регіон:

1. Конкуренційної економіки.
2. Чистого природного середовища, високорозвинутої культури та рекреації.
3. З високим рівнем розвитку людських ресурсів, продуктивною зайнятістю населення.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про дію ряду негативних явищ, що спостерігалися за цей період, а саме:

1. Розбіжність зусиль щодо розвитку внутрішнього туризму, відсутністю зацікавленості до застосування економічних механізмів кооперації й керування.
2. Повільна й не зовсім вірна методика організації спільних і змішаних підприємств за участю зарубіжних інвесторів.
3. Політична й економічна нестабільність у країні.

Література

1. Закон України "Про туризм" //Офіційний вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства.- К.: 2003.- №50.- С.34-56.
2. *Мариняк Я.* Суспільно – географічний аналіз стану готельно – ресторанного бізнесу в Україні (на матеріалах Тернопільської області) //Історія української географії. Всеукр. наук. – теорет. Часопис. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – Вип. 1 (13), С. 110 – 117.
3. Статистичний щорічник України за 2007 рік / За ред. *О.Г. Осауленка.* – К.: "Техніка", 2008. – 598 с.
4. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2007 рік / За ред. *В. Кирича.* – Тернопіль: ГУС, 2008. – 463 с.
5. Туризм в Україні. Статистичний збірник – К.: Державний комітет статистики України, 2008. – 214 с.

Summary:

N. Stetsko. ANALYSIS OF THE STATE AND PROSPECT OF DEVELOPMENT OF INDUSTRY OF TOURISM OF TERNOPIL' REGION.

The evolution tourism provides an opportunity to build a quality model of development, where the main thing would be the study of it's elements, geographical situation and the cultural and historical legacy.

Надійшла 18.09.2009р.

УДК 615.8(075.8)

Наталія ФОМЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРНО-КУРОРТНИХ УСТАНОВАХ

В останній час увага багатьох дослідників та науковців все більше концентрується навколо понять рекреаційна діяльність, рекреаційні ресурси, рекреаційні послуги, що часом ототожнюються із поняттям "туристичні", або вживаються як синоніми [5, 10, 11 та інші]. Однак дедалі більше вчених акцентують увагу на відмінностях у поняттях "турист" і "рекреант" [1, 2, 12, 13 та інші]. Такі суперечності породжують ряд розбіжностей у літературі. Крім того, ці суперечності стосуються і організації навчального процесу для спеціальності "Туризм", оскільки існуюча "Програма підготовки..." [9] передбачає викладання дисципліни "Організація рекреаційних послуг" із загальним обсягом 81 год.

З метою уникнення суперечностей та правильного розуміння викладеного нижче вважаємо за необхідне подати тлумачення деяких понять, а також власне бачення суті рекреаційних послуг, їх класифікації за місцем надання та метою рекреаційної діяльності. В даній статті розглянемо лише ту частину, що стосується організації рекреаційних послуг в межах санаторно-курортних установ.

Під поняттям **рекреаційної діяльності** розуміємо будь-яку діяльність, спрямовану на відтворення духовних, фізичних та нервово-психічних сил людини, що здійснюється у вільний від роботи час. Заздалегідь виключаємо з даного визначення уточнення щодо місця проведення людиною вільного часу, як, наприклад, це подається за [1, с.20; 2, с.238], оскільки "відпочинок відбувається в певному просторі: місце помешкання – місто – країна –